

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang IX, Nr. 318

Parasjat Wajjesjev

25 Kislev 5770
12 december 2009

Vrijdagavond is het de eerst dag Chanoeka. Dan steken we eerst de chanoekia (menora– kandelaar voor Chanoeka) aan en pas daarna de Sjabbat-kaarsen. De Chanoeka-lichtjes moeten langer kunnen blijven branden dan op andere avonden, zodat ze ook nog minstens een half uur blijven branden, nadat we uit sjoel zijn gekomen.

Overzicht Parasjat Wajjesjev (Genesis 37:1 – 40:23)

Ja'akov vestigt zich in het land Kena'an. Zijn lievelingszoon Joseef brengt hem onrustbarend berichten over zijn broers. Ja'akov maakt voor Joseef een mooi kledingstuk met veelkleurige strepen. Joseef wakkert de haat van zijn broeders nog verder aan door hen te vertellen over zijn profetische dromen – korenschoven die zich voor zijn schoof buigen, en de zon, de maan en de sterren die voor hem buigen – ze zijn een aanwijzing dat zijn familie hem tot koning zal benoemen. De broeders beschuldigen Joseef van usurpatie en besluiten hem te executeren. Wanneer Joseef in Sjechem aankomt, waar zijn broers de kudden weiden, besluiten zij hem, op aanwijzing van Re'oeveen [Ruben], niet te doden maar hem in een put te werpen. Het was Re'oeveens bedoeling Joseef te redden. Jehoeda overreedt vervolgens de broers om Joseef uit de put te halen en hem te verkopen aan een karavaan voorbijrijdende Ismaëlieten. Re'oeveen komt terug naar de put en vindt die leeg. Hij verscheurt van verdriet zijn kleren. De broers hebben het kledingstuk van Joseef in het bloed van een geslacht geitje gedoopt en tonen dat aan Ja'akov, die veronderstelt dat Joseef verscheurd is door een wild beest. Ja'akov is ontroostbaar. Intussen is Joseef in Egypte verkocht aan Potifar, de commandant van de lijfwacht van Par'o. Een apart hoofdstuk in de parasja is gewijd aan Jehoeda, wiens zoon Er voor straf sterft omdat hij weigert zijn vrouw Tamar zwanger te maken. Onan, Jehoeda's tweede zoon, trouwt met Tamar in een zwagerhuwelijk. Hij sterft onder vergelijkbare omstandigheden. Wanneer de vrouw van Jehoeda overlijdt, probeert Tamar kinderen te krijgen van Jehoeda, omdat zij door middel van profetie weet dat uit haar nakomelingen via de lijn van Jehoeda en de dynastie van David de *masjiach* zal voortkomen. Intussen stijgt Joseef in macht in het huis van zijn meester in Egypte. Zijn buitengewone schoonheid trekt ongewild de aandacht van de vrouw van zijn meester. Woedend als hij haar avances verwerpt, beschuldigt zij Joseef ervan, dat hij geprobeerd heeft haar te verleiden. Joseef wordt in de gevangenis gegooid. In de gevangenis voorspelt Joseef met succes de droom van de opperschenker van Par'o (Farao), die in ere hersteld wordt, en de droom van de chef-kok van Par'o die wordt opgehangen. Ondanks diens belofte, vergeet de opperschenker Joseef te helpen, en Joseef moet in de gevangenis blijven.

Met toestemming vertaald uit Torah Weekly van Ohr Somayach in Jerusalem, Israel

©1998 Ohr Somayach International - All rights reserved.

Haftara Parasjat Sjabbat Chanoeka (Zecharja 2:14 - 4:7)

De Haftara bestaat uit drie delen. Het begin geeft de toekomstige verlossing weer. *Sefer Gewoel Benjamin* legt uit dat de Haftara hiermee begint om uit te leggen waarom de overwinning van de Chasjmoneeërs slechts tijdelijk was. Hij werd gebracht door menselijke inspanning, en daarom volgde er later nieuwe onderdrukking. Maar de toekomstige verlossing, voorspelt de profeet, zal eeuwig duren, want die zal door de Almachtige Zelf gebracht worden.

Het middelste deel gaat over Zecharja's visioen van de „vuile kleren” van Jehosjoea, de *Kohen Gadol*, die hij draagt als hij staat voor het Hemelse gerecht. Abarbanel vindt ook hier een aanknopingspunt met Chanoeka. De Chasjmoneeërs waren van de stam Levi, nakomelingen van de Hoge Priester Jehosjoea. Zij zondigden door zichzelf tot koning uit te roepen, want de mantel van het koningschap is het prerogatief van de stam Jehoeda en geen andere stam mag dat usurperen. De *Kohen Gadol* Jehosjoea droeg „vuile kleren” omdat het Hemelse Gerechtshof hem verantwoordelijk stelde voor de zonde van zijn nakomelingen, die illegaal de troon veroverden. Uiteindelijk zou de hele familie van Chasjmoneeërs hiervoor worden uitgeroeid.

Het laatste deel heeft heel duidelijk verband met Chanoeka. De Profeet Zecharja profeteert over de gouden

menora van het *Beit HaMikdasj*. Dat was dezelfde menora van het wonder van Chanoeka, toen een kleine hoeveelheid olie voldoende was om het licht acht dagen brandend te houden. Zecharja ziet de olie op wonderbaarlijke wijze uit zichzelf in de menora vloeien. Hem wordt de betekenis daarvan verteld: het succes van het Joodse volk komt „niet door macht, noch door kracht, maar door Mijn geest, zegt Hasjem Tsevaot.” De heldhaftige strijd van de Chasjmoneeërs was voor de overleving van Tora. Zij werden door de Hemel geholpen, zodat de „sterken werden overgeleverd in de handen van de zwakken.”

WAJJÉSJEV

37. ¹En Jaäkov vestigde zich in het land waar zijn vader zich had opgehouden, in het land Kenaän.

Rasji **37-1. En Jaäkov vestigde zich** – Nadat Tora voor ons de nederzettingen van Esav en zijn nakomelingen op beknopte wijze heeft meegedeeld – want zij waren niet geacht en belangrijk genoeg om erover uit te weiden – worden nu de nederzettingen van Jaäkov en zijn nakomelingen uitvoerig beschreven. Met al hun omzwervingen en de oorzaken daarvan. Zij waren immers belangrijk genoeg voor de Almachtige om erover uit te weiden. Hetzelfde vindt men bij de tien geslachten die leefden van Adam tot Noach, ook daarbij is Tora kort. Maar bij Noach wordt lang uitgeweid. Zo ook bij de tien geslachten van Noach tot Avraham, daar is Tora kort, maar als de geschiedenis eenmaal bij Avraham aankomt, wordt daar uitgebreid over uitgeweid. Het is te vergelijken met een parel die in het zand gevallen is. Men zift dan, op zoek naar de parel, het zand met een zeef, totdat men hem vindt. Nadat men de parel gevonden heeft, gooit men de steentjes, die in de zeef zijn achtergebleven weg.

Een andere verklaring van ‘**En Jaäkov vestigde zich**’ – De kamelen van een zekere vlashandelaar liepen ergens, beladen met vlas. De smid verwonderde zich erover waar al dat vlas heen zou gaan. Nu antwoordde hem een verstandig man: ‘Uit uw blaasbalg komt een vonk voort, die alles verbrandt.’ Zo zag Jaäkov al die vorsten die vroeger genoemd worden en hij verwonderde zich daarover en vroeg zich af wie hen allemaal zou kunnen verslaan. De vertelling gaat dan verder en zegt: ‘Joseef’. Er staat immers geschreven (*Ovadja* 18): „Dan zal het huis van Jaäkov als een vuur zijn en het huis van Joseef als een vlam en het huis van Esav zal tot stoppelen worden.” Dus dit is de geschiedenis van Jaäkov: er zal een vonk uit Jaäkov voortkomen, Joseef, die alles verbrandt. Uit *Tanchoema Wajesjev* 1]

Ibn Ezra **En Jaäkov vestigde zich** – Om ons eraan te herinneren dat de vorsten van Esav zich op de berg Seïr gevestigd hadden, maar dat Jaäkov in het Heilige Land woonde.

Ramban **En Jaäkov vestigde zich in het land waar zijn vader zich opgehouden had** – Dat wil zeggen dat de vorsten van Esav weliswaar waren gaan wonen in het land dat zij in bezit genomen hadden, maar dat Jaäkov, net als zijn vader, als een vreemdeling ging wonen in een land dat niet van hen was, maar van de Kenaänieten. Het doel hiervan is dat zij verkozen te wonen in het uitverkoren land [het Land Israël] en dat de uitspraak van G-d tegen Avraham [*Ber.* 15:13]: „Je nakomelingen zullen vreemdeling zijn in een land dat niet van hun is,” door het in vervulling ging, maar niet door Esav, want alleen Jaäkov werd hun [Avrahams en Jitschaks] nageslacht genoemd.

Sforno Hij woonde in dat deel van het land, waar zijn vader gewoond had, zoals er geschreven staat [in *Ber.* 35:27, en dat was Chevron].

Chatam Sofer **En Jaäkov vestigde zich** – *Rasji* suggereert dat Jaäkov hoopte eindelijk rust te vinden, na zijn leven bij Lavan, maar dat hij juist toen overvallen werd door de gebeurtenis met Josef en dat Hasjem hem verweet dat hij nu al, in deze wereld de rust zocht, die hem pas in de Komende Wereld toekwam. Rust in deze wereld is echter de beloning voor de enkele goede daden van de booswicht [die in de Komende Wereld gestraft wordt, terwijl de *tsaddiek* beloond wordt in de Komende Wereld], dat wil zeggen dat Jaäkov al iets van zijn beloning in de Komende Wereld in deze wereld wilde hebben. Dus eigenlijk vroeg Jaäkov een deel van wat Esav toekwam. Dat is de reden dat hier de lotgevallen van Jaäkov beginnen: de ellende die Joseef overkwam moest dienen als een verzoening voor Jaäkofs wens om een deel van Esavs portie te krijgen.

In het land Kenaän – Jaäkov meende dat hij zich nu eindelijk, na al zijn omzwervingen, voor goed kon vestigen, terwijl Avraham en Jitschak nimmer vergaten dat zij woonden in een land dat niet van hen was. Maar de omstandigheden maakten dat Jaäkov nimmer vergat dat hij woonde in een land waar zijn vader en grootvader zich alleen maar tijdelijk hadden opgehouden. Daarom eindigt het vers met te vermelden dat hij woonde in het land Kenaän.

²Dit zijn de lotgevallen van Jaäkov: Joseef, die zeventien jaar oud was, weidde met zijn broers het kleinvee en hij ging als jongen om met de zonen van Bilha en met de zonen van Zilpa, de vrouwen van zijn vader. Joseef nu bracht boze lasterpraat over hen aan hun vader.

Rasji **2. Dit zijn de lotgevallen van Jaäkov** – Dit zijn enkele van de lotgevallen van Jaäkov, dit zijn hun nederzettingen en hun omzwervingen, totdat zij kwamen bij wat men onder een blijvende nederzetting verstaat. De eerste oorzaak was: *Joseef was zeventien jaar*, enz. Daardoor zijn zij weggetrokken en afgedaald naar Egypte. Dit is de eenvoudige verklaring van het vers, ieder woord naar zijn eigen betekenis. De Midrasj verklaart dat

de H. Schrift de geschiedenis van Jaäkov laat afhangen van Joseef, om verschillende redenen. Ten eerste omdat Jaäkov uitsluitend om Racheel [de moeder van Joseef] bij Lavan gewerkt heeft; ten tweede omdat de glans [schoonheid] van het uiterlijk van Joseef gelijk was aan die van Jaäkov; ten derde omdat alles wat Jaäkov was overkomen, ook Joseef was overkomen: de één werd gehaat en de ander werd gehaat, de één werd door zijn broer gezocht om hem te vermoorden en de ander werd gezocht door zijn broers om hem te vermoorden en zo worden er nog veel meer punten van overeenkomst gegeven in de Midrasj. En er wordt nog een andere verklaring gegeven.

Ibn Ezra **Dit zijn de lotgevallen** – De gebeurtenissen die Jaäkov zijn overkomen, zoals er geschreven staat [*Misjlee* 27:1]: „Wat de dag voortbrengt.”

Ramban De verklaring van *Rasji* dat met het woord *toledot* [door ons vertaald met ‘lotgevallen’] nederzettingen bedoeld worden, kan niet juist zijn. [Kennelijk begrijpt *Ramban* uit de woorden van *Rasji* dat die het woord *Toledot* vertaalt met ‘nederzettingen’ echter *Mizrachi* verklaart dat de bedoeling van *Rasji* is, dat de verklaring van de eerste woorden van het vers is: ‘Dit zijn de nederzettingen van de nakomelingen van Jaäkov’, m.a.w. het woord ‘dit’ slaat op nederzettingen en *toledot* vertaalt *Rasji* met ‘nakomelingen’.] *Ramban* is het ook niet eens met de verklaring van *Ibn Ezra* dat het woord *toledot* ‘lotgevallen’ zou betekenen en het bewijs dat *Ibn Ezra* uit *Misjlee* brengt, verwerpt hij, omdat de dag weliswaar gebeurtenissen voortbrengt, maar Jaäkov bracht zelf geen gebeurtenissen voort, die overkwamen hem door krachten van buiten. Volgens *Ramban* is de juiste vertaling „Dit zijn de geslachten van Jaäkov: Joseef en zijn broers, die verderop in Tora genoemd worden.” Tora gebruikt hier een beknopte beschrijving voor hun namen, omdat die al eerder genoemd waren [in *Ber.* 35:23-36]. Het is ook mogelijk dat we moeten lezen: „Al deze zijn de nakomelingen van Jaäkov,” d.w.z. al deze, die genoemd zijn.

Sforno **Dit zijn de lotgevallen van Jaäkov** – Dit zijn de gebeurtenissen die Jaäkov zijn overkomen terwijl hij woonde in Kenaän. De gebeurtenissen die hem overkwamen toen hij zijn vaders huis verliet waren een voorbode van onze eigen geschiedenis tijdens de eerste ballingschap, terwijl de gebeurtenissen die hem overkwamen nadat hij was teruggekeerd naar het huis van zijn vader de voorbode waren van onze geschiedenis tijdens de Tweede Tempel en onze daaropvolgende ballingschap – en de verlossing aan het eind van de tijden.

Rasji **Woonde** – Toen Jaäkov probeerde in alle rust te leven, toen overviel hem het verdriet van Joseef. Wanneer rechtvaardige mensen proberen in rust te leven, dan zegt de Heilige, gezegend is Hij: „Dat wat voor hen is gepland voor de Komende Wereld is voor de rechtvaardigen kennelijk niet genoeg, maar zij willen ook nog in deze wereld in rust leven,” [en daar hebben zij geen recht op en het kan hen dus niet worden gegeven].

Hij ging als jongen om – Dat wil zeggen, hij gedroeg zich zoals de jeugd zich gedraagt: hij verzorgde zijn haar, hij maakt zijn ogen op, opdat hij er mooi zou uitzien. [Uit *Ber. Rabba* 84:7]

Sforno **Hij was een jongen** – Hij was nog maar jong en daarom zondigde hij en vertelde dingen over zijn broers, zonder in te zien wat dat voor gevolgen zou kunnen hebben.

Rasji **Met de zonen van Bilha** – Dat wil zeggen dat hij gewoonlijk bij de zonen van Bilha was, omdat zijn broers hen minachtten, terwijl hij hen [als vrienden] aantrok. [Uit *Tanchoema Vajesjev* 7]

Ibn Ezra **Hij was als jongen bij de zonen van Bilha, enz.** – Zij gebruikten hem als jongen, d.w.z. zij lieten zich door hem bedienen [zoals in *Sjemot* 33:11: „Zijn bediende Jehosjoea bin Noen, de jongen”].

Ramban **Hij ging als jongen om met de zonen van Bilha** – De woorden van *Rasji* kunnen niet juist zijn, want waarom hadden de zonen van de diensmeiden hem dan niet gered, als hij met hen bevriend was en zijn vader vertelde dat de andere zonen hen minachtten. Met Roeveen erbij, die tegen de moord en de verkoop was, vormden zij de meerderheid tegen de overige broers. Volgens *Rasji* [zie hieronder] sprak Joseef alleen lasterpraat over de zonen van Lea, maar volgens *Bereisjiet Rabba* 84:7 sprak hij slecht over alle broers. Maar dit is de betekenis van het vers: „Joseef, een jongen van zeventien jaar, weidde het kleinvee samen met zijn broers, de zonen van Bilha en met de zonen van Zilpa, de vrouwen van zijn vader.” Omdat hij nog zo jong was, lieten ze hem nimmer alleen, want hun vader had hen geboden over hem te waken.

Sforno **Hij weidde met zijn broers het kleinvee** – Hij gaf hen technische instructies hoe zij de schapen moesten behandelen

Rasji **Boze lasterpraat** – Al het lelijke dat hij zag bij zijn broers, de zonen van Lea, vertelde hij aan zijn vader. Bijvoorbeeld dat zij een lid van een levend dier hadden gegeten en dat zij de zonen van de slavinnen beledigden door hen „slaven” te noemen, en dat hij hen verdacht van onzedelijk gedrag. En overeenkomstig deze drie beschuldigingen werd hij gestraft: zij slachtten een geitenbokje toen hij verkocht werd, en aten het dus niet levend op; en omdat hij zijn broers slaven noemde, werd hij als slaaf verkocht; en omdat hij hen verdacht van onzedelijk gedrag, probeerde de vrouw van zijn meester hem te verleiden (*Ber.* 39:7).

Lasterpraat – Wat hij aan slechts over hen kon vertellen, dat vertelde hij.

Sforno **Lasterpraat** – Hij beschuldigde zijn broers ervan dat zij het vee verwaarloosden en er niet goed voor zorgden, terwijl het kleinvee juist hun voornaamste bron van inkomsten vormde. [Dus volgens *Sforno* vertelde Joseef geen lasterpraat maar klaagde hij bij zijn vader over het slechte gedrag van zijn broers.]

³Maar Jisraël hield meer van Joseef dan van al zijn zonen, want hij was een kind van zijn ouderdom, en hij maakte voor hem een fijne wollen overkleed.

Rasji **3. Een kind van zijn ouderdom** – Die hem geboren werd toen hij al oud was. *Onkelos* vertaalt: Hij was een

verstandige zoon voor hem. Alles wat hij van Sjem en Ever geleerd had, gaf hij aan hem over [B.R. 84:8]. Een andere verklaring: Joseef had dezelfde uitstraling als Jaäkov.

Ibn Ezra **Een kind van zijn ouderdom** – Want hij was hem geboren toen hij 91 jaar oud was [Joseef was 30 jaar toen hij voor Par'o stond (42:46). Jaäkov kwam naar Egypte na zeven jaar van overvloed en twee jaar van hongersnood, en toen was hij 130 jaar (47:8). Dus toen was Joseef 39 jaar. Dus Jaäkov was 91 jaar ouder dan Joseef.] Ook zijn broer Binjamin wordt een zoon van zijn ouderdom genoemd (44:20) en na de geboorte van deze twee kreeg hij geen kinderen meer.

Ramban **Want hij was een kind van zijn ouderdom** – *Ramban* is het niet eens met de verklaring van *Rassji* en *Ibn Ezra*, immers, al zijn zonen waren Jaäkov geboren terwijl hij al oud was. Het was echter vroeger de gewoonte dat men een van zijn jongere zonen bij zich hield om op hem te steunen. Die zoon was dan altijd bij hem en die werd 'de zoon van zijn ouderdom' genoemd omdat die zoon voor zijn oude vader zorgde. Jaäkov had daar Joseef voor uitgekozen en Joseef ging dus niet mee met het kleinvee, wanneer dat op een verafgelegen plaats geweid werd. Onkelos vertaalt dat met: Hij was een verstandige zoon voor hem. En dat moet de bedoeling zijn van onze Geleerden, als zij zeggen dat Jaäkov alles wat hij geleerd had, aan Joseef doorgaf.

Rasji **Fijn wollen overkleed** – Het Hebreeuwse woord *passiem* betekent fijn wollen kleding, zoals in *Ester* 1:6: „Groene en hemelsblauwe draperieën (*karpas*)” [waarbij verondersteld wordt dat *karpas* en *passiem* tot dezelfde stam behoren] en zoals „Een fijn wollen overkleed (*ketonnet passiem*) van Tamar en Amnon (II *Sjmoeël* 13:18). De Midrasj Aggada verklaart echter dat het *passiem* genoemd wordt vanwege Joseefs moeilijkheden, namelijk dat hij aan Potifar verkocht was, en aan de kooplieden (*Sochriem*) en aan de Isjmaëlieten en aan de Midjanieten [dus het woord *passiem*, dat in het Hebreeuws als PSIM geschreven wordt, is gevormd uit de beginletters van deze vier woorden] [B.R. 84:8].

⁴Toen zijn broers zagen dat hun vader van hem het meest hield van al zijn zonen, haatten zij hem en konden zij niet met hem in vrede praten.

Sforno **Toen de broers zagen dat hun vader van hem het meest hield** – Het was fout van Jaäkov om onderscheid te maken tussen zijn zonen, op een manier die het voor de broers duidelijk werd dat hij van Joseef meer hield.

Rasji **En zij konden niet met hem in vrede praten** – Van wat over hen gezegd is in hun nadeel, kunnen we iets leren in hun voordeel, namelijk dat zij niet met hun mond iets anders zeiden dan wat hun hart dacht [B.R. 84:9].

Hirsch **En zij konden niet met hem in vrede praten** – Zelfs als hij vriendschappelijk tegen hen praatte, konden zij dat alleen negatief interpreteren.

⁵En toen Joseef een droom had en die aan zijn broers vertelde, haatten zij hem nog meer.

Die hij aan zijn broers vertelde – Joseef zal best begrepen hebben dat hij zijn broers kwaad zou maken met zijn verhalen of zijn dromen. Dus waarom vertelde hij ze hun dan? De commentatoren geven hiervoor verschillende verklaringen:

Sforno Ook dat deed hij uit jeugdige onervarenheid.

Chizkoeni Hij dacht dat als hij zijn broers kon overtuigen dat zijn eminentie G-ddelijk bepaald was, zij hem niet meer zouden haten.

Or Door hun te tonen dat zij bestemd waren om van hem afhankelijk te zijn, hoopte hij hun te tonen dat *Hachajim* het onwijs was om hem te haten.

Gaon van Wilna Joseef veronderstelde dat de dromen profetieën waren, en het is een profeet verboden om datgene wat hij aan anderen moet onthullen, voor zich te houden.

Chatam Sofer **Haatten zij hem nog meer** – In de eerste plaats haatten zij hem omdat hij lastertaal over hen vertelde en vervolgens hen zijn droom vertelde. Wanneer Joseef hen werkelijk verdacht van datgene wat hij zijn vader vertelde, dan had hij hen moeten haten en waarom vertelde hij hen dan zijn droom? Men vertelt zijn dromen niet aan zijn vijanden, maar aan zijn vrienden. Dus als hij wilde voordoen alsof zij zijn vrienden waren, dan had hij hen zomaar belasterd en was zijn vriendschap niet echt. En waarschijnlijk was zijn droom ook niet echt en vertelde hij hen dat alleen maar om indruk te maken. Daarom haatten zij hem nu nog meer.

⁶Want hij zei tegen hen: „Luisteren jullie eens naar deze droom die ik had.

Chizkoeni **Hij zei tegen hen: luister eens** – Hij vertelde hun zijn droom om hen duidelijk te maken dat zijn grootheid niet het idee was van zijn vader maar van de Hemel, in de hoop dat zij daardoor hem niet meer zouden haten.

⁷Kijk, wij bonden schoven midden in het veld, en zie eens, daar stond mijn schoof op en hij bleef ook staan en zie, jullie schoven gingen er omheen staan en wierpen zich neer voor mijn schoof.”

Rasji **Wij bonden schoven** – Volgens de vertaling van Onkelos.

Stond mijn schoof op – Hij stond rechtop.

Ramban Het doel van de droom was dat Joseef getoond werd dat de broers zich voor hem zouden neerwerpen wegens de schoven en hun product [het graan]. En dat zij rondom hem zouden gaan staan, zoals onderdanen rondom

hun koning.

Sforno **En hij stond rechtop** – Ten teken dat hij lang zou regeren en dat gebeurde ook, want zijn regering duurde tachtig jaar, langer dan welke andere Joodse koning.

⁸Maar zijn broers zeiden tegen hem: „Wil je werkelijk koning over ons zijn, wil je werkelijk over ons heersen?” En nu haatten zij hem nog meer wegens zijn dromen en wegens zijn praatjes.

Rasji **Wegens zijn praatjes** – Wegens de kwade verhalen die hij over hen aan zijn vader vertelde.

Ibn Ezra **Wil je werkelijk koning over ons zijn** – Zullen we je vrijwillig koning over ons maken of wil je je over ons regeren met geweld?

Ramban De vertaling van *Ibn Ezra* lijkt niet juist en de vertaling van *Onkelos* lijkt beter [zoals wij het vertaald hebben]. Het vers betekent dus: je zult nimmer koning over ons zijn, noch enige andere vorm van heerser. En zij haatten nog meer wegens de opschepperige manier waarop hij hun over zijn droom vertelde.

Brisker Rav Het verschil tussen de regering van een koning en die van een heerser is dat een koning regeert met instemming van zijn onderdanen en een heerser over hen heerst zonder hun instemming. En beide vormen van regering kwamen uit: toen de broers de eerste keer naar Egypte kwamen, bogen ze voor de vreemde heerser, die zij niet kenden, omdat zij dat moesten en niet omdat zij ermee instemden. Toen was Joseef voor hen een heerser. Later echter, na de dood van Jaäkov, kwamen zij vrijwillig naar Joseef toe en zeiden: „Zie, wij zijn uw dienaren” [50:18]. Op dat moment accepteerden zij Joseefs heerschappij vrijwillig, en hij regeerde over hen als een koning met hun instemming.

⁹En Joseef had nog een droom, en ook die vertelde hij aan zijn broers en hij zei: „Hoor eens, ik heb nog eens gedroomd, zie, de zon en de maan en elf sterren wierpen zich voor mij ter aarde.”

De boodschap van deze droom – hoewel hij een andere metafoor gebruikt – is in essentie hetzelfde als de eerste droom, met één belangrijk nieuw element. De droom bevatte de suggestie dat zelfs zijn vader en zijn moeder (die niet meer leefde) voor hem zouden buigen – en dat is de reden waarom Joseef de droom aan zijn vader vertelde. Zoals we in vers 41:32 zullen zien duidt de herhaling van de droom erop dat hij spoedig zou uitkomen. Hoewel de broers en Jaäkov pas na tweeëntwintig jaar voor Joseef zouden buigen, werd het proces, dat culmineerde in Joseefs aanstelling tot onderkoning van Egypte, spoedig in werking gesteld.

¹⁰Hij vertelde dit aan zijn vader en aan zijn broers, maar zijn vader berispte hem ervoor en zei tegen hem: „Wat is dat voor een droom die jij had, zouden wij komen, ik en je moeder en je broers, om ons voor jou ter aarde te werpen?”

Rasji **10. Hij vertelde dit aan zijn vader en aan zijn broers** – Nadat hij het al in vers 9 aan zijn broers verteld had, vertelde hij het nogmaals aan zijn vader in hun aanwezigheid.

Ramban **Hij vertelde dit aan zijn vader** – Maar de eerste droom had hij niet aan zijn vader verteld.

Rasji **Zijn vader berispte hem** – Omdat hij met deze kwaadsprekerij zich gehaat maakte.

Ramban **Zijn vader berispte hem** – Om de boosheid van de broers tegen Joseef te verdrijven.

Sforno **Wat is dat voor een droom** – Het zijn alleen maar slechte gedachten die veroorzaken dat je droomt dat je over ons zult heersen. Het waren je eigen gedachten die op je bed kwamen.

Rasji **Zouden wij komen** – Je moeder [Rachel] is immers al dood! Maar Jaäkov wist niet dat de droom betrekking had op Bilha, die Joseef als zijn moeder had opgevoed [*B.R.* 84:11]. Maar onze Geleerden leiden hiervan af, dat er geen droom is waar niet iets onzinnigs in voorkomt [*Berachot* 55a/b]. De bedoeling van Jaäkov was echter dat zijn zonen de hele zaak zouden vergeten, zodat zij geen wrok tegen Joseef zouden koesteren. Daarom zei hij: „Zouden wij komen,” om aan te duiden dat zoals het onmogelijk was dat zijn moeder voor Joseef zou komen om voor hem te buigen, zo was ook de rest zonder enige betekenis.

Ramban **Zouden wij komen** – Volgens *Rasji* dacht Jaäkov dat de maan in de droom van Joseef op Bilha betrekking had, maar toen Jaäkov naar Egypte ging met heel zijn familie, waren al zijn vrouwen al dood, want wanneer er in vers 46:27 vermeld wordt dat Jaäkov met zijn zonen en hun vrouwen naar Egypte afdaalden, wordt daar niet gezegd: ‘Jaäkov en zijn vrouwen en zonen en hun vrouwen.’ [Dus hoe kan *Rasji* zeggen dat het Bilha zou zijn die voor Joseef in Egypte zou buigen?] Volgens *Ramban* worden met de ‘maan’ in de droom alle nakomelingen van Jaäkov bedoeld, alle zeventig mensen die met Jaäkov naar Egypte kwamen en die zich voor Joseef zullen neerbuigen, en de elf sterren zijn de elf broers, die apart voor hem bogen, nog voordat hun vader arriveerde.

¹¹En zijn broers waren hierover jaloers op hem, maar zijn vader hield het voorval in gedachten.

Rasji **Hield het in gedachten** – Hij wachtte af en keek er naar uit wanneer de droom zou uitkomen.

Sforno **Maar zijn vader hield het in gedachten** – Hij was ervan overtuigd dat de droom waar was en hij keek uit naar de realisatie ervan.

Chatam Sofer Waarom was Jaäkov ervan overtuigd dat de droom zou uitkomen? Omdat hij wist dat een droom vaak iets onzinnigs bevat en dat was ook het geval in deze droom, namelijk dat Joseefs moeder voor hem zou buigen. Daarom wist hij dat de rest zou uitkomen.

MISJNA VAN DE WEEK
PEA – HOOFDSTUK ZEVEN

Misjna 7:6

כָּרֶם רְבִיעִי, בֵּית שְׂמַאי אֹמְרִים, אֵין לוֹ חִמּוֹשׁ, וְאֵין לוֹ בַעוֹר. וּבֵית הִלֵּל אֹמְרִים, יֵשׁ לוֹ. בֵּית שְׂמַאי אֹמְרִים, יֵשׁ לוֹ פְּרֵט וְיֵשׁ לוֹ עוֹלָלוֹת, וְהַעֲנִיִּים פּוֹדִין לְעֶצְמָן. וּבֵית הִלֵּל אֹמְרִים, כָּלוּ לַגָּת:

*Kerem reva'i*¹, Beit Sjammai zegt: Het hoeft geen *chomesj*² en het heeft geen verwijdering³. En Beit Hillel zegt: het heeft⁴. Beit Sjammai zegt: het heeft *peret* en het heeft *'olelot*⁵, en de armen lossen voor zichzelf⁶. Maar Beit Hillel zegt: alles is voor het vat⁷.

Aantekeningen bij Misjna 7:6

1. **Kerem reva'i** – [Een wijngaard in zijn vierde jaar.] Voor iedere boom waarvan men [de vruchten] kan eten, geldt, dat zijn vruchten naar Jeruzalem gebracht moeten worden en daar eet men ze in de heiligheid van *ma'aser sjeni*, of men lost het en brengt het losgeld naar Jeruzalem, zoals er geschreven staat (*Wajjikra* (19:4) „Dan zullen het vierde jaar al zijn vruchten heilig zijn”. [En met het losgeld koopt men in Jeruzalem voedsel, dat men daar opeet, net als in het geval van *ma'aser sjeni*](RAV).

[Daarom heet een boom in het vierde jaar van zijn planting *neta reva'i* (*neta* is ‘planten’, *reva'i* is ‘vierde’) en een wijngaard in zijn vierde jaar is een *Kerem reva'i*].

2. **Beit Sjammai zegt: het heeft geen chomesj** – [Er staat geschreven betreffende de *ma'aser* (*Wajjikra* 27:31): „En indien iemand van zijn tiende lost, dan zal hij het vijfde (*chamisjiet*) eraan toevoegen. Dit vijfde wordt *chomesj* genoemd]. En hoewel de lossing van de *kerem reva'i* [en *neta reva'i*] vergeleken wordt met de *ma'aser sjeni*, hoeft de eigenaar die *chomesj* er niet aan toe te voegen, want Tora heeft hier niets gezegd over *chomesj*.

3. **En het heeft geen verwijdering** – Men hoeft het niet in het vierde en zevende jaar [van de zevenjarige cyclus] *erev Pesach* uit huis te verwijderen, zoals men *ma'aserot* moet verwijderen, zoals er geschreven staat [in *Dewariem* 14:28]: „Na verloop van drie jaar moet je al je *ma'aser* van de opbrengst van dat jaar naar buiten brengen (*Rasji*: uit je huis verwijderen) en het neerleggen in de poort, dan zal de Leviet komen en de vreemdeling en de wees en zij zullen het eten” en in *Dewariem* 26:13 staat: „.....ik heb het heilige weggeruimd uit het huis”. [Dus volgens Beit Sjammai hoeft de *Kerem reva'i* en *neta reva'i* niet het vierde jaar uit het huis te worden verwijderd] (RAV).

4. **Maar Beit Hillel zegt: het heeft** – Het heeft *chomesj* en verwijdering. Beit Hillel leert een *gezera sjava* [gelijke woorden] van *Kadeesj - kadeesj*. Zoals er [in *Wajjikra* 27:30] staat: „En elk tiende van het land ... is heilig” zo staat er [in *Wajjikra* 19:24] over de vruchten van de boom: „In het vierde jaar zijn zijn vruchten heilig”. Dus wat voor *ma'aserot* geldt, geldt voor *reva'i*, dus geldt voor beide *chomesj* en verwijdering. Maar Beit Sjammai leert geen *gezera sjava* van „heilig” en „heilig” (RAV).

5. **Het heeft peret en het heeft 'olelot** – Want het is van de eigenaar (RAV).

6. **En de armen lossen voor zichzelf** – Van de *peret* en van de *'olelot* die zij genomen hebben en zij eten het op hun plaatsen en brengen het geld naar Jeruzalem (RAV).

7. **Maar Beit Hillel zegt: alles is voor het vat** – D.w.z., de eigenaars persen alle druiven [van het vierde jaar] uit in het wijnavat, ook de *peret* en de *'olelot* en brengen alles naar Jeruzalem, want zij leren dat het net als *ma'aser sjeni* het eigendom van de „Hemel” is en de armen hebben daar geen recht op (RAV).

Misjna 7:7

כָּרֶם שְׂפָלוֹ עוֹלָלוֹת, רַבִּי אֶלְיָעֶזֶר אֹמֵר, לְבַעַל הַבַּיִת. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, לְעֲנִיִּים. אָמַר רַבִּי אֶלְיָעֶזֶר (דְּבָרִים כַּד), כִּי תִבְצֹר לֹא תַעֲוִלֵּל אִם אֵין בְּצִיר, מִיֵּין עוֹלָלוֹת. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא (וִיקְרָא יֵט), וְכַרְמֶךָ לֹא תַעֲוִלֵּל אֶפְלוּ כָלוּ עוֹלָלוֹת. אִם כֵּן לְמָה נֶאֱמַר כִּי תִבְצֹר לֹא תַעֲוִלֵּל. אֵין לְעֲנִיִּים בְּעוֹלָלוֹת קֹדֶם הַבְּצִיר:

Een wijngaard die geheel uit *'olelot* bestaat¹, daarvan zegt Rabbi Eliëzer: het is van de eigenaar². Rabbi Akiwa zegt: van de armen³. Rabbi Eliëzer zei: [Er staat geschreven in *Dewariem* 24:21]: „Wanneer je je druiven oogst van je wijngaard, zul je niet naplukken”⁴. Als er geen druivenoogst is, vanwaar komen de *'olelot*⁵? Rabbi Akiwa zei tegen hem: [er staat geschreven (*Wajjikra* 19:10)]: „Je zult je wijngaard niet naplukken”, zelfs als alles *'olelot* is⁶. Als dat zo is, waarom staat er dan ook geschreven: „Wanneer je je druiven oogst zul je niet naplukken”? [Om te leren dat geen *'olelot* voor de armen zijn voordat er geoogst is.

Aantekeningen bij Misjna 7:7

1. **Die geheel uit 'olelot bestaat** – Als in heel de wijngaard geen tros is die *kateef* of *nateef* heeft (RAV).
2. Dit wordt verderop uitgelegd.
3. Want *'olelot* zijn voor de armen.

4. Dus er zijn alleen 'olelot voor de armen als de eigenaar iets te oogsten heeft.

5. Dus als het niet voor de armen is, is het voor de eigenaar.

6. **Rabbi Akiwa zei tegen hem:** [er staat geschreven]: „**Je zult je wijngaard niet naplukken**”, [dat wil zeggen] **zelfs als alles 'olelot is** – Rabbi Eliëzer meent dat wij niet moeten zeggen [op grond van het vers „en je zult je wijngaard niet naplukken”] dat aangezien de armen geen 'olelot hebben vóór de oogst, ze van de eigenaar zijn [d.w.z. dat hij de 'olelot mag nemen voordat de oogst begint]. Daarom zegt [Tora]: „Je zult je wijngaard niet naplukken”. (RAV) [Rabbi Eliëzer meent dat het vers uit *Dewariem* 24:21: „Wanneer je je druiven oogst ... zul je niet naplukken”, betekent dat de armen alléén recht op de 'olelot hebben als er trossen druiven geoogst worden, en als er geen oogst is omdat er geen trossen zijn, hebben de armen geen recht op de 'olelot. Rabbi Akiwa legt dat vers anders uit. Het betekent dat alleen als er wel trossen, dus een druivenoogst is, die voor de eigenaar is, de armen geen recht hebben op de 'olelot voordat er geoogst is. Maar in het geval dat er helemaal geen trossen zijn en dus geen oogst is, omdat er alleen 'olelot zijn, zegt het vers in *Wajjikra* dat de eigenaar ook in dat geval de 'olelot niet mag plukken].

Uit de Babylonische Talmoed

De belangrijkste onderwerpen van de Traktaat Sjabbat Daf 20

Daf 20a

Het voedsel van Ben Deroesai

Vandaag leren we in de Daf HaJomi dat het op Erev Sjabbat toegestaan is om eten, dat reeds gekookt is tot het niveau van het eten van Ben Deroesai, op het vuur te zetten. Ben Deroesai was een bandiet, die voortdurend voor de autoriteiten op de vlucht was en zodoende geen tijd had om zijn voedsel volledig gaar te laten koken. Hij was tevreden wanneer het eenderde van de benodigde tijd gekookt had en dan at hij het op en ging weer verder.

De halacha, dat men vlak voor Sjabbat eten op vuur mag zetten, dat al geschikt is voor Ben Deroesai, is gebaseerd op de gedachte, dat de halacha volgens Beit Hillel is, die gezegd heeft dat het volgens Tora toegestaan is om Erev Sjabbat eten op het vuur te zetten, zodat het op Sjabbat verder zal koken, maar dat de geleerden vreesden, dat de eigenaar van de pan het vuur op Sjabbat zal oprakelen, om het kookproces te versnellen, zolang het kookproces nog niet ver genoeg gevorderd is, dat wil zeggen tot eenderde van de normale kookduur, de maat voor Ben Deroesai. Maar wanneer het voedsel al voor eenderde gekookt is, is er geen gevaar dat men de kolen zal oprakelen, want in geval van nood kan men het ook zo eten.

De maat voor eten van „Ben Deroesai geldt alleen voor koken. Voor het bakken van brood geldt een andere maatstaf, daar hebben de Geleerden namelijk bepaald dat wanneer er zich een korst op het brood heeft gevormd terwijl het nog dag is, dan mag men het verder op het vuur laten bakken op Sjabbat, en dan is er geen vrees dat men het vuur zal oprakelen.

Bisjoel Akoem

De Geleerden hebben verordend, dat men geen *bisjoel akoem* [voedsel dat gekookt is door een niet-Jood] mag eten, om te voorkomen dat men te nauw bevriend raakt met de niet-Jood, waardoor gevaar ontstaat dat men tot gemengde huwelijken komt.

Voedsel dat door een Jood gekookt werd, en dat dan aan een niet-Jood gegeven wordt om verder te koken, wordt niet *bisjoel akoem* genoemd.

De Gemara noemt deze halacha, omdat ook hier geldt dat de maat voor het „Joodse koken” is, dat het geschikt is voor Ben Deroesai, ook dan wordt het geen *bisjoel akoem* genoemd.

Het aansteken van een vuur op Erev Sjabbat

Het is verboden om vlak voor Sjabbat een houtvuur aan te steken, tenzij nog voor Sjabbat de meeste houten hebben vlamgevat, want anders valt te vrezen dan men zich op Sjabbat zelf met het vuur zal bezighouden.

Daf 20b

Bamè madlikiem – waarmee steekt men aan?

Het tweede hoofdstuk van Traktaat Sjabbat wordt *Bamè madlikiem* [waarmee steekt men aan] genoemd en houdt zich bezig met de wetten voor het aansteken van de Sjabbat-lichten.

De Misjna noemt een aantal materiaal-soorten op, waarvan het verboden is de pit voor de olielamp

te maken en die niet gebuikt mogen worden als olie voor de Sjabbat-lampen, omdat pitten van dat materiaal niet voldoende de olie kunnen absorberen, en dat die olieën niet goed door de pitten geabsorbeerd worden, waardoor de lamp niet goed blijft branden en gevreesd moet worden dat men zal proberen op Sjabbat de vlam van de lamp bij te stellen, hetgeen verboden is, omdat men dan het verbod op aansteken of doven van het vuur zou kunnen overtreden.

De Gemara legt uit dat bijenwas wel gebruikt mag worden in de waskaarsen, zoals wij die kennen, waarbij de was om de pit heen gevormd is, maar niet als olie, want dan brandt de lamp niet mooi.

Praktische Halacha – Deel één: Het gedrag in de ochtend

HOOFDSTUK 5: Geen heilige woorden tegenover naaktheid (vervolg)

12. ¹Het is ook verboden *Sjema'* te zeggen als de haren van een getrouwde vrouw, die zij gewoonlijk bedekt moet houden, voor een deel ontbloot raken. Zelfs als het haar gewoonlijk alleen op straat bedekt is en niet thuis of op de binnenplaats, wordt het toch beschouwd als naaktheid, volgens alle autoriteiten, zelfs thuis. Bijgevolg is het verboden zelfs daar *Sjema'* te lezen tegenover een vrouw wier haar gedeeltelijk onbedekt is. Zelfs daar waar het gebruikelijk is dat de vrouwen met onbedekt haar over straat gaan, hetgeen onfatsoenlijk is, is het verboden *Sjema'* te lezen tegenover een vrouw met ontbloot haar. Het is namelijk geboden door de Tora dat een vrouw haar haar bedekt. Dat leren wij uit wat geschreven is [in *Bamidbar* 5:18]: „*En hij zal het haar van de vrouw onthullen*”, hetgeen impliceert dat het haar van de vrouw gewoonlijk bedekt is. Bovendien is het sinds de tijden van onze voorvaders tot aan vandaag de dag de gewoonte dat de Joodse dochters, die de wetten van Mosjé in praktijk brengen, vermijden dat hun haar ontbloot wordt. Daarom wordt haar dat onthuld is als naaktheid beschouwd, ongeacht de locale gewoonte .

Wanneer in de [*Kitsoer*] *Sjoelchan Aroech* staat geschreven over haar dat gewoonlijk bedekt is, wordt bedoeld het haar van getrouwde vrouwen en niet van ongehuwde meisjes, en eveneens die haartjes of haarlokjes die onder de haarbedekking uitkomen. Afhankelijk van de locale gewoonte om die al dan niet te bedekken is het eveneens verboden *Sjema'* te zeggen tegenover dergelijke onthulde haren. Wanneer het ergens de gewoonte is dat de Joodse vrouwen zelfs het kleinste haartje bedekken, dan is het dus verboden daar *Sjema'* te lezen tegenover een dergelijk onthuld haartje, omdat het als naaktheid wordt beschouwd².

Volgens de Nisjmat Adam is dit alles een verbod van de rabbijnen en het is voldoende wanneer men dan zijn ogen sluit³.

13. Het zingen van een vrouw geldt ook als naaktheid. Wanneer men *Sjema'* zegt, moet men ook vermijden te luisteren naar het zingen van een ongetrouwde vrouw. Wanneer men niet *Sjema'* zegt is het wel toegestaan te luisteren naar het zingen van een jong meisje dat nog niet de leeftijd van de menstruatie heeft bereikt. Ook is het verboden te luisteren naar het zingen van een niet-joodse vrouw⁴. In noodgeval echter, wanneer men vrouwen hoort zingen en men dit onmogelijk kan verhinderen, hoeft men zich hierdoor niet te onthouden van het lezen van *Sjema'*, het dawenen van de *Sjemoné 'esré* of van Torastudie. Men behoort zich dan echter in te spannen en te concentreren op de heilige onderwerpen, waarmee men bezig is. Men moet dan geen aandacht aan het zingen geven⁵.

14. Voor vrouwen onderling beschouwt men dit alles niet als iets ongepasts. Volgens de Rasjba is het toegestaan dat een vrouw *Sjema'* zegt als zij naakt is of een andere vrouw naakt ziet, zolang haar geslachtsorgaan niet te zien is, dat wil zeggen, wanneer zij zit. Immers dan is er geen strijd met wat er geschreven staat: „En Hij zal geen naaktheid bij u zien. De reden dat dit wel voor mannen verboden is, komt omdat het zien van naaktheid van een vrouw bij mannen sexuele prikkels opwekt. Echter wanneer een vrouw naakt staat is het ook voor haarzelf en voor een andere vrouw verboden *Sjema'* te lezen

15. Als het hart als het ware zijn eigen geslachtsorgaan „ziet”, ofschoon het geslachtsorgaan bedekt is, wanneer men bijvoorbeeld een lang hemd aan heeft, mag men toch geen enkel heilig woord zeggen. Maar men behoort een broek aan te hebben, die nauw om zijn lichaam sluit of een riem om te doen of zijn armen op zijn hemd te leggen om zo zijn hart van zijn geslachtsorgaan af te scheiden⁶. Dan moet zij òf een scheiding aanbrengen tussen haar geslacht en haar hart, òf zij moet dan gaan zitten en mag dan de beracha uitspreken⁷.

Bronnen van de Halacha

1. KSA 5:16; 2. M.B.75:10; 3. M.B. 75:5; 4. M.B. 75:17; 5. KSA 5:16; 6. KSA 5:17; 7. M.B. 74:15